

Länsstyrelsen
Västerbotten

Remiss

Datum
2023-09-11

Diarienummer
4835-2023

1 (5)

Klimat- och
näringsdepartementet

Yttrande över remissen Värde av vinden – kompensation, incitament och planering för hållbar fortsatt utbyggnad av vindkraft (SOU 2023:18)

Svarar inte upp mot ursprungliga frågan men missar också befintligt exempel

Utredningen väckte stor förväntan, är efterlängtd, omfattande och väl genomarbetad men precis som utredarna och tilläggsdirektiv M 2022:03 säger så svarar den inte upp mot den viktiga och ursprungliga frågan:

- Hur skapas incitament för landets kommuner att i högre grad välkomna vindkraftsetableringar?

Utredningen gav många kommuner hopp om en förändring om en liknande ersättningsnivå som i våra grannländer och det faktum att den inte svarar upp mot ursprungsfrågan har mötts av besvikelse och frustration.

Länsstyrelsen anser liksom utredningen (kap. 4.1) att frågan om kommunal kompensation för den typ av större markintrång som vindkraften representerar, är en avgörande förutsättning för kommunal tillstyrkan, och därför skyndsamt behöver beredas vidare inom Regeringskansliet.

Förslag att titta vidare på

Med det sagt så anser Länsstyrelsen att utredningen också missade en chans att titta på befintligt och fungerande exempel som hade rymts i förslaget. Länsstyrelsen föreslår att man i fortsatt beredning tittar på detta exempel.

Garantia¹ bedrev under åren 2019 till 2022 pilotprojektet *Från bygdepeng till mångdubblade utvecklingsmedel*. Projektet visade på en ny modell för att skapa nya möjligheter till privat kapital som kan användas till kapitalförsörjning för små företag i landsbygd och glesbygd. Rent konkret innebär det att Vattenfall finansierat *medvindslån*² som tillhandahålls av Garantia. Förutom medvindlånet har projektet genom kunskaps- och processtöd gjort det möjligt att driva på utvecklingen av en ny ersättningsmodell för vindkraftsparker. Pilotprojektet var geografiskt avgränsat till kommuner i södra Västerbottens inland i samband med investeringar i vindkraftparker³. Regionakademins utvärdering⁴ av projektet visar att modellen fungerar och det finns möjligheter att skala upp modellen till betydligt större volymer.

Garantiamodellen innebär rent konkret att det ackumulerade ersättningsbeloppet under en 25-årsperiod betalas ut till Garantia som ett engångsbelopp i samband med att investering i en vinkpark påbörjas. Detta för att det initialt ska finnas tillräckligt med likvida medel för att bedriva en låneverksamhet samt att lokala företag ska kunna utvecklas och växa redan under parkens investeringsfas. Medvindslånet är ett systemförändrande exempel i en modell där vindkraftssatsningar stärker förutsättningarna för lokal utveckling genom kapitalförsörjning till företag inom närområdet.

En stor utmaning för Garantia är att utveckla en robust, långsiktig organisationsstruktur i samverkan med andra organisationer som möjliggör uppskalning av medvindslånet.

Länsstyrelsen föreslår att utredaren arbetar in Garantimodellens medvindslån som ett konkret verktyg för bättre lokal kapitalförsörjning och tar fram ett förslag till organisation som klarar av att skala upp kapitalvolymerna så fler kommuner och regioner kan börja använda verktyget för att påbörja en lokal företagsutveckling kopplat till vindkraftsetablering.

¹ Garantia ekonomisk förening utvecklar och erbjuder finansiell infrastruktur för företagare genom att stärka förutsättningarna för företagens finansiering av kapitalbehov genom borgen.

² Medvindslån har, inom ramen för projektet, lämnats till 34 företag med 9,2 Mkr, vilket resulterat i att ytterligare 21,2 Mkr lånats ut från andra finansiärer.

³ En utgångspunkt är den modell som utvecklats av Garantia i samband med etableringen av Vattenfalls vindkraftsparker i Blakliden-Fäbodberget, där en stor del av bygdemedlen avsätts till Garantia som omvandlar pengarna till riskvilligt lånekapital till småföretag.

⁴ Fördjupning som inriktas på projekten som systemförändrande genomförd inom ramen för den externa utvärderingen i maj-juni 2022, Regionakademien 2022.

Lokalsamhället

Till skillnad från utredningens förslag (kap. 3.1.2) anser vi inte att det ska vara upp till den enskilda kommunen att ställa ett finansieringsvillkor och storleken på detta, utan att det bör finnas ett visst minimikrav för alla kommuner. Detta för att både invånarna och vindkraftsbolagen ska behandlas mest möjligt lika oberoende av kommun, politisk styrning, vad en från politiskt håll anser är rimligt vid det aktuella tillfället, och konjunkturläget / investeringskalkylen vid verkets etablering. Utredningens förslag om att ”Olika behandling inom lokalsamhället ska inte få ske på grund av geografisk belägenhet i en annan kommun än den som uppställt finansieringsvillkoret.” skulle annars bli mycket svår att följa upp i praktiken.

Planering och övriga insatser

Liksom utredningen (kap. 5.2) ställer vi oss bakom Klimaträttsutredningens förslag, om att ett mer strukturerat och samordnat system för energiplanering bör utredas, samt att en vägledning för lagen om kommunal energiplanering behöver tas fram. Vi anser dock att det utöver detta även behövs en mer utvecklad vägledning för kommunernas fysiska planering av sin energiproduktion- och försörjning i översiktsplanen, där Boverket bör ha en ledande roll.

Vi instämmer i den problembild som beskrivs gällande dagens energiplanering och förslaget om att tillsätta en utredning som analyserar hur Sveriges energi- och klimat-planering bör struktureras och samordnas. Vi instämmer även i behovet av regionalt framtagna planeringsunderlag för att underlätta den kommunala planeringen och skapa förutsättningar för mer helhetliga bedömningar gällande förutsättningar, behov och konsekvenser. För att detta ska vara genomförbart i praktiken krävs dock att tillräckliga resurser sätts av för ett sådant arbete, jf. Energimyndigheten och Naturvårdsverkets tidigare förslag. Länsstyrelsen kan inte se att detta framgår av utredningens förslag eller konsekvensbeskrivning. Länsstyrelsen vill samtidigt understryka vikten av att tillräckliga medel avsätts för den kommunala planeringen. Kombinerat med regeringens föreslag om krav på införande av digital översiktsplan från och med 2026, riskeras planeringskostnaderna, komplexiteten och behoven för kommunerna att öka så pass mycket att avsatt belopp på 120 miljoner fördelat på 290 kommuner kan behöva ses över.

För de län som omfattas av rennärlingsfrågor förväntas dessutom komplexiteten och utmaningarna med att ta fram ett regionalt planeringsunderlag att vara betydligt mer omfattande än för övriga län. Detta dels utifrån rennärlingsens komplexa dynamik och svårigheten att bedöma kumulativa effekter, dels eftersom det i dagsläget inte finns någon aktuell och uppdaterad information om rennärlingsens markanspråk och heller ingen vägledning kring hur dessa frågor ska hanteras i en ev.

regionaliseringsprocess. För att effektivt komma framåt i denna fråga krävs enligt Länsstyrelsens bedömning att det finns tillräckliga resurser både inom Sametinget och berörda samebyar, en fråga som i dagsläget inte finns omnämnd i utredningen.

Övriga synpunkter:

Remissen berör våra kommuner och deras incitament att ta emot vindkraft för energiproduktion. Ingen av våra 15 kommuner har erbjudits möjlighet att besvara denna remiss.

För att Sveriges kommuner med geografiska möjligheter till etableringar skall se den positiva nyttan av i detta fall vindkraften krävs att det finns ett tydligt incitament i form av ekonomiska fördelar för kommunen.

Även om det inte ryms i denna utredning så vore det dessutom mycket värdefullt om staten tar ett samlat grepp om denna typ av kompensationsfråga som gäller större markintrång kopplat till riksintressen som exempelvis vindkraft, vattenkraft och mineralförsörjning.

Avgörande för att nå klimatmålen

Som utredningen pekar på finns ett ökat behov av el med anledning av industrins elektrifiering, för att nå minskad svensk sårbarhet men också fossilfri energi som möjliggör klimatomställningen. För att nå klimatmålen och klara den gröna omställning som måste ske så måste denna fråga lösas skyndsamt. För att det ska vara möjligt krävs en variation av lösningar där vindkraft som kraftslag har en viktig del med stora och snabba möjligheter.

Långsiktigt så kommer det behövas ta fram ett skattesystem som ger löpande intäkter till kommuner som tar stort ansvar för energiproduktionen. Här bör vi titta på våra grannländer för befintliga och fungerande lösningar. Det är i grunden något som våra kommuner också efterfrågar. Eftersom fungerande system som ger kommunen skatteintäkter finns i våra grannländer finns en stark förväntan om liknande system även i Sverige. Nyttan av storskalig vindkraft realiserar till ganska liten del lokalt men om det skulle kunna ge kommunen ett ekonomiskt tillskott så skulle det kunna bidra till att på ett helt annat sätt realisera nyttan av energiproduktionen lokalt.

De naturgivna förutsättningarna i Norra Sverige innebär att det finns stora möjligheter till produktion av en mängd olika energislag, det bör vår regering ta på stort allvar om Sverige skall fortsätta vara ett rikt och välmående land med en stark framtidstro.

Beslutande

Beslutet har fattats av landshövding Helene Hellmark Knutsson efter föredragning av klimat- och energisamordnare Tina Holmlund. Ytterligare personer som medverkat i beslutet är Länsråd Lars Lustig, internrevisionschef Kennet Johansson, samhällsplanerare Nina Sandvik, enhetschef Kajsa Berggren och chefsjurist Maria Törnblom.